

پیشگفتار

در روزگار ما، همه ملت‌ها، با هر نظام سیاسی و اجتماعی پیشرفته و یا در حال پیشرفت به مسأله برنامه‌ریزی و اصلاحات آموزشی، با توجه به آخرین روشهای آموزشی و فنی و پیشرفتهای علمی جهان، توجه خاص دارند. این توجه تقریباً فراگیر و جهانی است و نسبت به دیگر فعالیتهای اجتماعی از اولویت خاص برخوردار است. بررسی تاریخ تحول نظامهای آموزشی جهان نشان می‌دهد که به‌منظور تحقق این امر، اغلب کشورهای پیشرو از مطالعات و پژوهشهای تطبیقی در زمینه آموزش و پرورش بهره گرفته‌اند و از آن به‌عنوان شرط لازم برای طراحی نظامهای آموزشی نوین خویش نام می‌برند و بر لزوم و ضرورت اینگونه بررسیها قبل از اقدام به هرگونه اصلاحات آموزشی جامع برای رفع نیازمندیهای رو به رشد اقتصادی، فرهنگی و فنی خویش تأکید می‌ورزند.

امروزه متفکران تعلیم و تربیت و متخصصان مراکز تعلیم و تربیت بین‌المللی بر ضرورت ایجاد این رشته نوین علمی در مؤسسات آموزش عالی و دانشگاهها در سطوح کارشناسی ارشد و دکتری تأکید می‌ورزند و این تأکید، از اهمیت کار و نقش محققان این رشته علمی در معرفی نظامهای آموزشی موفق جهان، شناخت مسائل آموزش و پرورش، معرفی نوآوریها و روشهای جدید در قلمرو آموزش و پرورش و دستاوردهای شگرف ناشی از آن، حاصل شده است.¹

در حال حاضر بیش از هشتصد مؤسسه آموزش عالی در امریکای شمالی دارای دانشکده علوم تربیتی یا گروه آموزش و پرورش است که تقریباً در دوپست دانشکده یا گروه آموزشی به‌طور منظم واحدهای درسی در زمینه آموزش و پرورش بین‌المللی و تطبیقی ارائه می‌شود و دانشجویان در سطح کارشناسی ارشد و دکتری در این مراکز به تحصیل اشتغال دارند. در انگلستان و آلمان نیز در بیشتر دانشکده‌های علوم تربیتی و علوم انسانی و اجتماعی، دروسی را در ارتباط با آموزش و پرورش کشورهای جهان در برنامه درسی خود گنجانیده‌اند و در برخی از دانشکده‌ها، گروههای آموزشی آموزش و پرورش تطبیقی دایر شده است.

علاوه بر کشورهای مذکور، در سالهای اخیر در کشورهای فرانسه، کانادا، کره جنوبی، ژاپن، جمهوری خلق چین، سوئیس، سوئد، استرالیا، نیوزیلند، برزیل، هند، مالزی، فیلیپین و برخی از کشورهای افریقایی با ایجاد انجمنهای بین‌المللی آموزش و پرورش تطبیقی، در گسترش این رشته تحصیلی در دانشگاههای خویش در سطوح عالی تحصیلی (فوق لیسانس و دکتری) اهتمام ورزیده‌اند.

گنجانیدن درس آموزش و پرورش تطبیقی در برنامه درسی دانشجویان رشته‌های علوم تربیتی، مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی و علوم اجتماعی در کشور ما حدود سی سال سابقه دارد، لیکن تاکنون به علل عدیده از جمله ضعف آگاهی و اطلاع دقیق از هدفها و کاربرد واقعی بررسیهای تطبیقی آموزش و پرورش و یا عدم دسترسی به مطالعات نوین تطبیقی که پژوهندگان معاصر به‌عمل آورده‌اند، این رشته علمی جایگاه بحق خود را به‌عنوان ابزار لازم برای توسعه و اصلاحات بنیادین آموزشی به‌دست نیاورده است. ولی با این حال امیدواریم اینگونه مطالعات با توجه به تأکیدی که برنامه‌ریزان آموزش عالی کشور دارند، بسط و توسعه بیشتری یابد و پژوهندگان آموزش و پرورش تطبیقی کشورمان در راستای معرفی این دانش نوین از طریق تألیف و نگارش کتب و نشر آثار خویش همت گمارند.

---

¹ آقازاده، احمد؛ تاریخ تحول آموزش و پرورش تطبیقی.

به اعتقاد نگارنده، میهن ما یکی از مراحل مهم و اساسی و در عین حال حساس و دقیق خود را در زمینه توسعه آموزش و پرورش می‌گذراند. بدیهی است به موازات بسط و توسعه نهاد آموزش و پرورش باید به مطالعات تطبیقی آموزش و پرورش دست زد، زیرا اینگونه مطالعات زمینه را برای انتقاد و رفع مشکلات نظام آموزش و پرورش فراهم می‌کند و اداره‌کنندگان چنین دستگاهی را در کشف و تحلیل مسائل تربیتی یاری می‌دهد. به سخن دیگر، آگاهی از تغییرات و اصلاحاتی که در نظامهای تربیتی کشورهای دیگر رخ داده است و مشکلاتی که آنان در اصلاح و توسعه آموزش و پرورش خویش داشته‌اند و آشنایی با روشها و تدابیری که برای حل این مشکلات به کار برده‌اند می‌تواند ما را در شناسایی مسائل آموزشی و اتخاذ تدابیر شایسته برای حل و فصل رضایتبخش آنها، خصوصاً در زمانی که در اندیشه بنیاد نهادن نظام نوین آموزشی هستیم، یاری دهد. همچنین این امر می‌تواند این امکان را فراهم نماید که با ژرف‌اندیشی نسبت به اصلاحات آموزشی بنگریم و در مقام قانونگذار، برنامه‌ریز و مجری طرحهای آموزشی و اداره‌کننده کانونهای تعلیم و تربیت با گامهای استوار و سنجیده حرکت خویش را در تأمین خیر و صلاح عمومی آغاز کنیم و همان تجارب را که دیگران با صرف زمان و سرمایه‌گذاری وسیع به دست آورده‌اند، به‌علت عدم اطلاع، دوباره حاصل نماییم.

بی‌سبب نیست که در جوامع پیشرفته و مترقی جهان، هر روز بر وسعت مطالعات و پژوهشهای تطبیقی در زمینه آموزش و پرورش و شمار کانونهای علمی که این قبیل بررسیها را در سرلوحه اشتغالات خویش قرار داده‌اند اضافه می‌شود و سیر تکاملی در این زمینه همچنان ادامه دارد و شمول اینگونه بررسیها از نظر جغرافیایی و منطقه‌ای نسبت به گذشته نه چندان دور فراگیر شده است.

کتاب آموزش و پرورش تطبیقی که به عنوان منبع درس آموزش و پرورش تطبیقی و مطابق سر فصل مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی تألیف شده حاصل سالها مطالعه، تفکر و شرکت در محافل علمی داخل و خارج از کشور و بازدید از مؤسسات آموزشی کشورهای مختلف جهان است. نگارنده، قسمت عمده عمر خود را به تدریس در مدارس عالی و دانشگاهها پرداخته است و بسیاری از کانونهای آموزشی و دانشگاههای کشورهای آسیایی، اروپایی و امریکای شمالی و لاتین و استرالیا را از نزدیک مشاهده نموده و با مدیران و معلمان این مؤسسات درباره هدفها، تشکیلات، بودجه، مدیریت، برنامه و روشها و دستاوردهای مراکز مذکور به بحث و تبادل نظر پرداخته است. بنابراین بر خود واجب شمرد که نتایج این مباحثات، مشاهدات و مطالعات و تجارب خویش را در دسترس علاقه‌مندان، بویژه مسؤولان دستگاه تربیتی، مربیان و مدیران آموزش و پرورش کشور بگذارد. برای تحقق این منظور از چندین سال پیش به تدوین و نگارش و انتشار کتابها و تدوین مقالاتی در باب آموزش و پرورش ایران و کشورهای دیگر جهان پرداخته است و اکنون با توجه به هدفهایی که ذکر شد کتاب آموزش و پرورش تطبیقی را با این هدف ویژه، که مباحث مطروحه در آن پشتوانه استواری در زمینه کسب اطلاعات و معلومات پایه‌ای برای علاقه‌مندان، دانشجویان و دانش‌پژوهان آموزش و پرورش تطبیقی باشد، به رشته تحریر درآورد. همچنین در این اثر سعی بر آن است تا از مسائل و اصول حاکم بر مطالعات تطبیقی آموزش و پرورش، فواید و کاربرد اینگونه مطالعات و نگرش و جهان‌بینی پیشکسوتان و متقدمان دانش تعلیم و تربیت تطبیقی در تبیین پدیده‌های تربیتی آگاهی یابیم و همچنین به تشریح اصطلاحات و واژه‌های کلیدی در ارتباط با بررسیهای تطبیقی آموزش و پرورش پرداخته، از روشهای نوین و متداول در پژوهشهای تطبیقی آموزش و پرورش سخن به میان آوریم و سرانجام در پرتو کسب چنین معلوماتی به مطالعه نظامهای آموزش و پرورش در دو کشور موفق جهان با دیدی تطبیقی و فارغ از پیشداوریها بپردازیم، باشد که این اثر فتح بایی برای ورود به مقوله وسیع مطالعات تطبیقی آموزش و پرورش و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت، اداره

کنندگان دستگاه تربیتی، مدیران، مربیان، دانشجویان و دانش پژوهانی که در صدد تحقیق درباره سازمانهای آموزش و پرورش کشورهای مختلف جهان هستند به کار آید و آنان را در سامان بخشیدن به اینگونه مطالعات و بهره گیری از نتایج و یافته های آن یاری دهد.

در پایان لازم می دانم از همکار ارجمند دانشگاهی ام جناب آقای محمد آرمند که نکات و پیشنهادهای بسیار ارزنده ای ارائه کرده اند صمیمانه تشکر کنم.

احمد آقازاده